

Териториални и разпределителни аспекти на справедливия преход в актуализирания Национален план за енергетика и климат на България

ИНСТИТУТ ЗА РЕФОРМИ, В СЪТРУДНИЧЕСТВО С ФОНДАЦИЯ „БЛУЛИНК“

Варшава 2025

REFORM

BlueLink

© Fundacja Instytut Reform, 2025

Copying is permitted if the source is provided.

Автори:

Мария Невитала-Рей (Институт за реформи)

С участието на:

Александър Снегоцки (Институт за реформи), Пламен Пеев (фондация „БлуЛинк“)

Препоръчително цитиране:

(2024 г.), *Териториални и разпределителни аспекти на справедливия преход
в актуализирания Национален План за енергетика и климат на България*, Институт за реформи, Варшава.

Съдържание

I. Въведение и цел на документа	4
II. Методология и разработване на критерии за оценка.....	5
III. Териториални аспекти.....	6
Аспект 1. Амбиции и цели.....	7
Аспект 2. Подкрепа за местните икономики и общности.....	11
Аспект 3. Местни чисти енергии и декарбонизирани индустрии.....	14
Аспект 4. Включване на регионалния преход	14
Аспект 5. Регионално управление на справедливия преход.....	16
IV. Разпределителни аспекти.....	18
Аспект 6. Всеобхватна оценка на въздействието върху разпределението ..	18
Аспект 7. Енергийна бедност	20
Аспект 8. Транспортна бедност	22
Аспект 9. Нужда от финансиране и източници на финансиране.....	23
Аспект 10. Данъчни, застрахователни и социалноосигурителни политики ..	24
Аспект 11. Условия на труд и преквалификация.....	26
Аспект 12. Ангажираност на заинтересованите страни и обществени консултации.....	28
V. Резюме	30
Приложение. Обобщена таблица за аспектите, разгледани в оценката.....	33

I. Въведение и цел на документа

Националните планове в областта на енергетиката и климата (НПЕК) са инструменти за планиране, изисквани от Регламента за управление на ЕС, и служат като ключов инструмент за интегриране на националните усилия в по-широкия европейски контекст, насърчаване на устойчивостта и осигуряване на координиран подход към предизвикателствата, породени от изменението на климата и прехода към нисковъглеродна икономика. Плановете предоставят също така възможност за включване на мерки за стимулиране на иновациите в областта на технологиите и практиките за чиста енергия, като по този начин се насърчават социално-икономическото развитие и конкурентоспособността.

Предишните НПЕК бяха публикувани от държавите членки през 2019 г. След няколко години плановете трябваше да бъдат адаптирани към по-амбициозната програма за климата в съответствие с Европейското законодателство в областта на климата и пакета "Подготвени за 55", както е посочено в Регламента за управлението на Енергийния съюз¹. Като начало проектите за актуализации трябваше да бъдат представени на Европейската комисия (ЕК) до края на юни 2023 г. Българският проектоплан беше публикуван през февруари 2024 г.

Окончателните актуализирани версии на НПЕК следва да включват изменения, направени от националните правителства въз основа на обратната връзка и препоръките, предоставени от ЕК, както и резултатите от широкия диалог със заинтересованите страни и широката общественост. Крайният срок за представяне на окончателния документ беше 30 юни 2024 г. Българският план е на разположение за консултации на правителствения уебсайт от 14 юни 2024 г., но няма информация за въздействието на процеса на консултации и планът не е представен на Европейската комисия.

Преди това, след публикуването на проектите на НПЕК, Институтът за реформи предостави **метогологическата рамка** за оценка както на съдържанието на проектите на плановете, така и на процедурите за тяхното изготвяне. Тя представляваше изчерпателен контролен списък с критерии за добро управление, които следва да бъдат изпълнени, за да се интегрират правилно политиките и мерките за справедлив преход в НПЕК. **Метогологията беше използвана за оценка на четири проекта на НПЕК: италиански, немски, полски и български.** В настоящия доклад тя е използвана за оценка на актуализираната версия на българския НПЕК. Оценката разглежда въпроса дали актуализираният план е подобрил въпросите, свързани със справедливия преход в териториален и разпределителен контекст.

¹ За повече подробности вижте "Управление на Енергийния съюз и на климата".

II. Методология и разработване на критерии за оценка

Настоящият документ следва цялостна методология за оценка, разработена от екипа на проекта². Той включва контролен списък с критерии, на които трябва да отговарят актуализираните НПЕК, ако целта им е да бъдат ефективни при справянето с предизвикателството на справедливия преход.

Оценката следва две основни измерения на справедливия преход: териториално и разпределително, които са допълнително разделени на групи критерии, обхващащи най-важните им аспекти.

Териториални аспекти	1. Амбиции и цели
	2. Подкрепа за местните икономики и общности
	3. Местни чисти енергии и декарбонизирани индустрии
	4. Включване на регионалния преход
	5. Регионално управление на справедливия преход
Аспекти на разпределението	6. Цялостна оценка на въздействието върху разпределението
	7. Енергийна бедност
	8. Транспортна бедност
	9. Нужда от финансиране и източници на финансиране
	10. Данъчни, застрахователни и социалноосигурителни политики
	11. Условия на труд и преквалификация
	12. Ангажиране на заинтересованите страни и обществени консултации

² Stefańczyk, A., Grzeźczyk, A., Lipiński, M., and Śniegocki, A. (2023), Territorial and Distributional Aspects of Just Transition in the updated National Energy and Climate Plans – Assessment Methodology, Reform Institute, Warsaw. https://ireform.eu/s/uploads/Assessment_Methodology.pdf

Всеки от тези критерии може да бъде оценен по следната скала:

0 даден въпрос не се разглежда	1 въпросът се разглежда до известна степен	2 въпросът е разглежда в значителна степен	3 добри практика
--	--	--	----------------------------

³ <https://www.moew.government.bg/bg/aktualiziran-integriran-nacionalen-plan-energetika-i-klimat-inpek/>

Освен това в доклада се разглежда въпросът дали оценката, дадена в проекта за оценка, следва да се запази, увеличи или намали. По този начин проучването съдържа две оценки: първата е за оценката на проекта на плана, а втората - за оценката на актуализираната версия на плана. Всеки от аспектите има свое собствено, по-конкретно описание.

⁴ https://commission.europa.eu/document/download/58f949db-7df0-4a6d-abf9-befdac47485a_en?filename=Bulgaria%20-%20Draft%20updated%20NECP%202021-2030%20EN.pdf

Освен това, където е уместно, споменаваме актуализираната версия на Интегрирания национален план НПЕК, публикувана през юни 2024 г. (updated NECP)³ - превод на английски език, проекта на НПЕК, публикуван през февруари 2024 г. (draft)⁴ и предишната версия на НПЕК (NECP 2019).⁵

⁵ https://energy.ec.europa.eu/system/files/2020-06/bg_final_necp_main_en_0.pdf

III. Териториални аспекти

Териториалните аспекти на справедливия преход се фокусират върху въздействието на прехода върху регионите, общностите и местните икономики, като се обръща специално внимание на тези, които са особено уязвими към промените, предизвикани от новите политики на ЕС в областта на енергетиката и климата. В тази част се фокусираме основно върху оценката на елементите на НПЕК, които подпомагат местните общности в процеса на зелен преход, осигуряват стимули за декарбонизация в местен мащаб, гарантират приобщаващ регионален преход и предоставят управленски рамки и инструменти, благоприятстващи справедливия преход. Оценката изследва също така до каква степен проектите на НПЕК са в съответствие с териториалните планове за справедлив преход (ТПСП) и ръководят действията на регионално равнище. Териториалните аспекти се разглеждат само по отношение на териториите, които са признати от националните правителства като най-засегнати от процеса на декарбонизация. Два региона в България бяха определени като най-засегнати от прехода към климатична неутралност - Стара Загора и Кюстендил. Освен това Европейската комисия включи област Перник, като призна, че тези три региона са потенциално най-уязвими към прехода поради концентрацията на местен въгледобив и производство на електроенергия от въглища, както и икономическата структура, свързана с тези дейности.

Област **Стара Загора** се откроява като силно засегната поради концентрацията на 4 въглищни електроцентрали и мини. Това не само оказва влияние върху икономическата му структура, но и го прави особено уязвим по отношение на потенциалната загуба на работни места. Стратегическото положение на Стара Загора се дължи отчасти на енергийния комплекс "Марица изток", който привлича пътуващи от други региони - Ямбол, Сливен и Хасково. Това води до това, че поетапното спиране на експлоатацията на въглищните мини и топлоелектрическите централи засяга по-голям район, излизащ извън границите на конкретните общини, в които са разположени ТЕЦ-овете.

Област **Кюстендил** е най-уязвим от гледна точка на социално-икономическите и демографските тенденции, тъй като през последните две десетилетия продължава постепенното прекратяване на добива на въглища и лигнитни въглища и производството на електроенергия от въглища. През този период не са планирани нови работни места или икономически дейности. Очаква се справедливият преход към климатично-неутрална икономика да обхване цялата територия на Кюстендилска област, с акцент върху въглищния и енергийния сектор.

През последните 40 години **област Перник** е изправена пред структурни, демографски и преходни предизвикателства. Област Перник е регионът, в който вече тече процесът на постепенно прекратяване на производството на енергия от въглища. Това оказва пряко въздействие върху пазара на труда. В област Перник има концентрация на заети лица, които са базирани предимно в град Перник и близките села на територията на община Перник. От друга страна, другата община

в областта - Радомир - е засегната по отношение на емисиите от Европейската схема за търговия с емисии (ЕСТЕ).

Аспект 1. Амбиции и цели

Ясните цели и задачи са в основата на всяка политика в областта на климата и са предпоставка другите елементи да изпълнят своята роля. Амбициозността на целите естествено задава тона на мерките, които включва политиката, и определя до каква степен политиката ще бъде ефективна при решаването на реалните проблеми, към които е насочена. От решаващо значение е също така амбициозните цели в областта на климата (и сроковете за тяхното постигане) да бъдат определени във всички съответни подкатегории, като например постепенното спиране на използването на въглища, нефт и газ, така че напредъкът да бъде всеобхватен и оценката му да бъде изчерпателна.

Първата категория на това проучване се фокусира върху тези аспекти. Тя разглежда цялостното ниво на амбиция, отразено в НПЕК, включително тяхната съгласуваност с ТПСП и рамката за преход от изкопаеми горива, включително въглища (отделно за енергийния сектор и за цялата икономика, тъй като на практика действията в тези области често се разработват отделно от правителствата), нефт и газ. Сроковете се оценяват и по отношение на нивата на амбиция.

Актуализираният НПЕК е по-амбициозен от публикувания през февруари проект. Публикуван е сценарият WAM и многократно е подчертана амбицията за неутралност по отношение на климата. В документа се споменава сценарият за декарбонизация (WAM+), но не са предоставени допълнителни подробности. Освен това не се споменава, че сценарият WAM е водещ. Липсват и срокове за преминаване от въглища, нефт и газ в цялата икономика.

1. Амбиции и цели			
Критерий	Резултат		Описание
	Проект	Финален	
1.1 Повишаване на амбицията и избягване на отстъплението от целите на териториалните планове за справедлив преход	0	1	<p>1 – Общото ниво на амбиция се е подобрило в сравнение с проекта на НПЕК и ТПСП са споменати в него</p> <p>Резултатът се подобри между проекта и актуализираната версия. Посочени са пътищата за енергиен преход.</p> <p>Приложения към програмата са и 3-те Териториални плана за справедлив преход (ТПСП) на областите Перник, Кюстендил и Стара Загора заедно с 10 прилежащи общини. През следващите десетилетия тези територии ще бъдат изправени пред дълбока икономическа трансформация в резултат от прехода към климатична неутралност. Предвидените в ТПСП пътища за енергиен преход отчитат и Плана за възстановяване и устойчивост на България (ПВУ), съгласно който производството на ел. енергия от въглища трябва да бъде преустановено най-късно до 2038 г. За да обсъди цялостния път до 2026 г., до 2030 г. и след това до 2038 г., през 2022 г. е създадена Комисия за енергиен преход. Докладът на Комисията е финализиран през септември 2023 г. и е одобрен с РМС №618/13.09.2023 г. (стр. 232)</p> <p>Повишаването на амбицията се вижда и в публикуването на сценария WAM с допълнителни мерки и акцент върху стремежа към неутралност по отношение на климата.</p> <p>Дългосрочна стратегия за смекчаване на изменението на климата до 2050 г. на Република България</p> <p>Дългосрочната стратегия за смекчаване на изменението на климата до 2050 г. на Р България (Дългосрочната стратегия) е визия за постигане на климатична неутралност до 2050 г. и представя възможните пътища за развитие на енергийната система след 2030 г. като не ангажира със специфични цели. (...) Идентифицирани са три различни сценария въз основа на голямо количество данни</p>

			<p>и достоверни допускания, възможни линии на развитие и цели за намаляване на емисиите на парникови газове от области на действие, зададени в дефиницията на целта:</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ Сценарий със съществуващи политики и мерки (WEM); ■ Сценарий с допълнителни политики и мерки (WAM); ■ Сценарий за декарбонизация (WAM+). (стр. 70-71) <p>Налице са и признаци за значително увеличаване на използването на възобновяеми енергийни източници.</p> <p><i>В перспектива до 2050 г. по сценарии WAM е планирано да бъде достигнат 84.08% дял от енергията от ВИ в брутното крайно потребление на енергия в страната, за което ще е необходимо потреблението на енергията от ВИ да достигне 6 170 ktоe. (стр. 76)</i></p> <p><i>Производството на електрическа енергия от възобновяеми източници се увеличава с близо 2.5 пъти през 2030 г., спрямо 2022 г. и с повече от шест пъти до 2050 г., което води до дял на енергията от ВИ, съответно от 55.51% и 68.55%.</i></p> <p><i>По сценарий WAM в сравнение със сценарий WEM през 2030 г. и 2050 г. се очаква постигнатият дял на електрическата енергия от ВИ в брутното крайно потребление на електрическа енергия да е съответно с 13 и 14 процентни пункта по-висок. (стр. 78)</i></p> <p>Не е ясно обаче кой сценарий се счита за базов. Цитатът от актуализирания НПЕК по-долу показва, че е по-вероятно това да бъде WEM.</p> <p><i>Сценарият със съществуващите мерки (WEM) се счита за референтен случай, на който се противопоставя сценарият на алтернативната политика. Сценарият WEM отразява продължаването на настоящите тенденции на енергийната система на България въз основа на предварително дефинирана макроикономическа перспектива до 2050 г., включва политиките и стратегическите цели за енергийна ефективност и ВЕИ (в рамките на предишните цели на НПЕК), приети от края на 2022 г. и проектите, които вече са в процес на подготовка, следва основните стратегически насоки на страната, няма конкретна дългосрочна климатична цел и служи като основа за оценка и количествено определяне на ефектите от алтернативните пътища за въглеродна неутралност. (стр. 265)</i></p> <p><i>В съответствие с изискванията на Регламент (ЕС) 2018/1999 бяха разработени два прогнозни сценария – WAM (с допълнителни политики и мерки) и WEM (със съществуващи политики и мерки). Прогнозите в настоящата точка са изготвени единствено при съществуващи национални и европейски политики и мерки. (стр. 316)</i></p> <p>В резултат на горепосочените действия резултатът се повиши от 0 на 1, но все още има възможност за значително подобрение. Сценарият WAM трябва да бъде ясно посочен като водещ.</p>
<p>1.2 Ясен и научно обоснован график за изход от въглицата в енергийния сектор</p>	<p>0</p>	<p>↑</p> <p>1</p>	<p>1 – обявен е изход от въглицата в енергийния сектор, но не са поставени точни срокове</p> <p>Резултатът се е подобрил между проекта и актуализирания НПЕК. 2038 г. е посочена като дата за изход от въглицата.</p> <p><i>В енергийния сектор е предвидено спиране на използване на въглицата до 2038 г., докато дялът на ВИ в брутното производство на електрическа енергия почти се утроява, достигайки 47.9% през 2030 г. (стр. 367)</i></p> <p><i>Значително намаление от близо 100% е прогнозирано при производство на енергия от изкопаеми горива, което от 68 605 GWh през 2022 г. ще достигне 15 GWh в края на разглеждания период. (стр. 95)</i></p> <p>В актуализирания НПЕК многократно се споменава стремежът към климатична неутралност, увеличаване на дела на ВЕИ и декарбонизация, което е подобрение в сравнение с проекта.</p> <p>В резултат на горепосочените действия резултатът се повиши от 0 на 1, но все още има възможност за значително подобрение. Препоръчва се установяването на ясен график за постепенното спиране на въглицата, както и разделянето на твърдите и изкопаемите горива.</p>

<p>1.3 Ясен и научно обоснован график за преминаване към изход от въглища в цялата икономика</p>	<p>0</p>	<p>=</p>	<p>0</p>	<p>0 – не се споменава графикът за изход от въглищата в цялата икономика</p> <p>В актуализирания НПЕК многократно се споменава стремежът към неутралност по отношение на климата, но няма график за постепенно отказване от въглищата в цялата икономика.</p> <p>Нуждата от декарбонизация беше идентифицирана по време на обществената консултация. (стр. 55)</p> <p>В актуализирания НПЕК твърдите горива се споменават в контекста на намаленията и не е ясно доколко това се отнася за изкопаемите горива. Например:</p> <p><i>Характерно за производството на топлинна енергия през периода 2022 – 2040 г. е прогнозираното спиране след 2030 г. (стр. 322)</i></p> <p>Водородът ще играе важна роля в декарбонизацията на трудни сектори.</p> <p><i>Водородът, произведен от възобновяеми източници, е от ключово значение за заместването на природния газ, въглищата и нефта в трудни за декарбонизация промишлени отрасли и транспорта, което във висока степен е валидно и за България. В тази връзка и в изпълнение на Реформа С4.Р7 „Разгръщане на потенциала на водородните технологии и производството и доставките на водород“ в Националния план за възстановяване и устойчивост, през 2023 г. МС на Р България прие Националната пътна карта за подобряване на условията за разгръщане на потенциала за развитие на водородните технологии и механизмите за производство и доставка на зелен водород. (...) Има възможности България да е сред първите в Европа, които ще изградят нови инсталации и водородни центрове, свързани и със създаване на нови работни места с по-висока добавена стойност на труда. (стр. 133)</i></p> <p>Това не е достатъчно, за да се повиши оценката. Препоръчва се установяването на ясен график за поетапно спиране на използването на въглища в цялата икономика.</p>
<p>1.4 Ясен и научно обоснован график за отказ от изкопаема газ в цялата икономика</p>	<p>0</p>	<p>=</p>	<p>0</p>	<p>0 – не споменава срокове за отказ от изкопаема газ. Газта се разглежда като заместител на въглищата и се очаква да се използва и през 2050 г.</p> <p>В актуализирания НПЕК многократно се споменава стремежът към климатична неутрално, но няма график за отказ от изкопаемата газ в цялата икономика.</p> <p><i>До 2030 г. се очакват относително постоянни стойности на произведената първична енергия от природен газ, като след този период производството ще намалее и през 2050 г. ще достигне 12 GWh. (стр. 95)</i></p> <p>Потреблението на газ вероятно ще се увеличи през следващите години. Спад се очаква едва през следващото десетилетие.</p> <p><i>До 2035 г. се очаква нарастване с почти 12% на производството на енергия от природен газ, достигайки 189 GWh, след което това производство ще намалее до 168 GWh в края на разглеждания период. (стр. 319)</i></p> <p><i>Също нарастване, макар и значително по-малко, се очаква да има и при производството на енергия от природен газ, като в края на периода то ще бъде 2.9 GWh, което е около 11% по-високо от 2022 г. (стр. 320)</i></p> <p><i>През 2022 – 2040 г. се очаква намаляване на крайното потребление на енергия, произведена от изкопаеми горива, течни горива и природен газ. Най-изразено е прогнозираното намаление на потреблението на енергия от изкопаеми горива – от 248 ktoe през 2022 г. до 146 ktoe през 2040 г. или намаление с 12.9%. (стр. 321)</i></p> <p>Очакванията през разглеждания период са за нарастване с близо 84% на енергийните мощности, използващи природен газ, като през 2040 г. същите ще достигнат до 2.69 GW. (стр. 344)</p> <p><i>Прогнозираните стойности на дела енергия от природен газ се очаква да нараснат с близо 23 на сто през 2040 г. спрямо началото на периода, съответно до 10.6%. (стр. 322)</i></p> <p>Водородът ще играе важна роля в декарбонизацията на трудни сектори.</p> <p><i>Водородът, произведен от възобновяеми източници, е от ключово значение за заместването на природния газ, въглищата и нефта в трудни за декарбонизация промишлени отрасли и транспорта, което във висока степен е валидно и за България. (стр. 133)</i></p>

			<p>Важен нов елемент в актуализираната Пътна карта е развитието на „готова за бъдещето“ газопреносна инфраструктура в източномаришкия регион (2026 г.) и повишаване на капацитета за пренос на природна газ в точка на междусистемно свързване IP Кулата/Сидирокастро. (2027 г.). Планира се новата инфраструктура да бъде „готова за бъдещето“ (пригодна за 100% водород). (стр. 232)</p> <p>Това не е достатъчно, за да се повиши оценката. Препоръчва се установяването на ясен график за преминаване от изкопаемата газ в цялата икономика.</p>
1.5 Ясен и научно обоснован график за отказ от петрол в цялата икономика	0	=	0 <p>0 – не споменава срокове за отказ от петрола</p> <p>В актуализирания НПЕК многократно се споменава стремежът към неутралност, но няма график за отказ от петрол в цялата икономика</p> <p><i>Най-голям дял на горивата в енергийния микс на страната през 2040 г. се очаква да продължат да имат течните горива, въпреки известния спад от 40.2% през 2022 г. до 37. 4% в края на разглеждания период. (стр. 322)</i></p> <p>Не се споменава обаче какво се счита за течни горива.</p> <p>Водородът ще играе важна роля в декарбонизацията на трудни сектори.</p> <p>Водородът, произведен от възобновяеми източници, е от ключово значение за заместването на природния газ, въглицата и нефта в трудни за декарбонизация промишлени отрасли и транспорта, което във висока степен е валидно и за България. (стр. 133)</p> <p>Това не е достатъчно, за да се повиши оценката. Препоръчва се установяването на ясен график за преминаване от петрол към цялата икономика.</p>
1.6 Ясен и научнообоснован преход на промишлеността към график за нулеви нетни емисии (преобразуване или закриване на промишлени предприятия, които отделят парникови газове от използването на изкопаеми горива или промишлени процеси)	0	↑	1 <p>1 - обявен е преход на промишлеността към нулеви нетни емисии, но не е посочен точен график</p> <p>Резултатът се подобри между проекта и актуализираната версия. Посочени са нови мерки и планове за декарбонизация на индустрията.</p> <p><i>Изпълнението на целите за декарбонизация в индустриалния отрасъл може да се реализира като се отчетат характеристиките на съществуващия модел на индустриална симбиоза и по-специално на индустрията за рециклиране на метали, която има основен принос както за кръговата икономика, така и за политиката в областта на климата, спестявайки първични ресурси, енергия и CO₂. Рециклирането на метали ще намали депонирането и ще спести до 20 пъти (т.е. между 60-95%) необходимата енергия в сравнение с извличането на тези метали от руди.</i></p> <p><i>Производството на метали от вторични суровини значително намалява емисиите на CO₂ в сравнение с първичното им производство (т.е. добив), а също така намалява полученото въздействие върху водата и земята. (р. 67)</i></p> <p>Улавянето и съхранението на въглероден диоксид се споменава като начин за декарбонизиране на промишлеността.</p> <p><i>Използването на CCS е необходимо, защото позволява декарбонизация на индустриални сектори, където емисиите на въглероден диоксид са неизбежна част от производствен процес. CCS и CCUS са технологии, които могат да допринесат значително за намаляване на въглеродните емисии, особено в трудни за намаляване на промишлените сектори. Първият проект за улавяне, използване и складиране на въглеродни емисии в България е проектът ANRAV на Хайделберг Цимент Груп (Девня Цимент) одобрен за финансиране по Фонда за иновации. (...) Проектът ANRAV ще доведе до избягване на 7.8 млн. тона въглероден диоксид през първите десет години на експлоатация и по този начин ще се справи с 8.3% от българските промишлени емисии. Началната дата на проекта е 01.01.2023г., а датата на въвеждане в експлоатация е 01.04.2028 г., с капацитет да улавя по 800 хил. тона въглероден диоксид годишно. Проектът е замислен да бъде разширен и към други индустрии в района.</i></p> <p><i>През 2024 г. за финансиране по Фонда за иновации е инициран и проектът „Beli Net Zero“ на „Холсим България АД“ за улавяне, пренос и подземно съхранение на въглероден диоксид. При успешното му реализиране, това ще бъде първият проект за наземно (а не офшорно) съхранение на въглерод в Източна Европа. (стр. 68)</i></p> <p>В момента се разработва специална стратегия за сектора.</p> <p><i>Стратегията ще бъде разработена чрез финансовата подкрепата на</i></p>

	<p>Инструмента за техническа помощ към ГД "Реформи" на ЕК, съгласно Регламент (ЕС) 2021/240 на Европейския парламент и на Съвета, в рамките на цикъла за 2024 г. В процес е изборът на консултант от ЕК за изпълнението за разработването на Стратегията. Очаква се от месец Септември 2024 г. да започне същинската работа по документа. Сроктът за разработването ѝ е не повече от 18 месеца.</p> <p>Стратегията ще включи няколко важни теми в областта на индустриалната политика – намаляване на въглеродния отпечатък на индустрията, повишаване на дигитализацията на производствата, подобряване на ресурсната и енергийната ефективност, въвеждане на кръгови модели на производство и насърчаване на инвеститорския интерес към индустриалните паркове в страната. Стратегията ще включи два сектора от икономиката ни - преработваща и добивна промишленост. За целите на разработването на стратегията ще се направят няколко важни анализи на сектора на преработващата промишленост и добивната промишленост, в т. ч: индустриален анализ, анализ „Промисленост с нулеви нетни емисии“, анализ на критичните суровини в България, анализ на индустриалните паркове с включена актуална оценка на инвеститорския интерес и информация за наличните условия за ползване на нисковъглеродни източници на енергия и съществуващата на дигитална инфраструктура. Допълнително, планира се подготовката на Техническо задание за създаване на Национален инвестиционен портал. (р. 348)</p> <p>В актуализирания НПЕК са посочени също така използваните горива и изискванията за инвестиции.</p> <p>В индустриалния сектор се наблюдава значителна промяна в горивния микс. Увеличеното използване на електрическа енергия повишава своя дял от 31,6% през 2022 г. до 36,0% през 2030 г., като се очаква и нарастване до 56,0% през 2050 г. Биомасата и отпадъците също играят решаваща роля в прехода на промишлените сектори към въглеродна неутралност, като дялът им се увеличава от 6,7% през 2022 г. до 10,0% през 2030 г. и 15,2% през 2050 г. Обемът на биомасата и отпадъците нараства, макар и по-скромно – от 175 ktоe през 2022 г. до 246 ktоe през 2030 г. и 312 ktоe през 2050 г., тъй като общото крайно потребление на енергия в промишлените сектори намалява поради подобрената енергийна ефективност. (стр. 365)</p> <p>Преходът към въглеродна неутралност в промишлените сектори изисква мобилизиране на капитал за инвестиране в напреднали технологии и оползотворяване на топлина. В сравнение с прогнозата на WEM, сценарият WAM показва необходимостта от инвестиране на допълнителни 10-38%, за да може индустрията да се декарбонизира ефективно. (стр. 361)</p> <p>В резултат на горепосочените действия резултатът се повиши от 0 на 1. Въпреки това все още се препоръчва ясен и научно обоснован график за промишлен преход към нулеви нетни емисии.</p>
--	---

Аспект 2. Подкрепа за местните икономики и общности

Енергийният преход ще засегне непропорционално регионите, в които местните икономики са най-зависими от индустрията на изкопаемите горива. Ако националната политика в областта на климата не вземе предвид това, тези региони ще останат назад. Освен на пряката заетост, общностите в тези райони често разчитат на компаниите за изкопаеми горива за инвестиции и финансиране в различни области - от местната инфраструктура до образователните стипендии, което оказва значително влияние върху качеството на живот в региона. Справедливият енергиен преход следва да подкрепи най-засегнатите общности да се откажат от тази зависимост и да намерят нови възможности за ендегенен растеж и социално-икономически просперитет. Също така той следва да подчертае значението на запазването на традиционната идентичност на тези общности въпреки индустриалните промени и съживяването на природната среда, засегната от минал добив.

Необходимостта от подкрепа на местните икономики и общности е разгледана в много по-голяма степен в актуализирания НПЕК. За най-засегнатите територии

са предвидени редица мерки, особено по отношение на заетостта и преквалификацията. В НПЕК все още не е разгледан в достатъчна степен културният аспект на прехода, като е оставен настрана въпросът за запазване на идентичността на миньорските/традиционните индустриални общности.

2. Подкрепа за местните икономики и общности			
Критерий	Резултат		Описание
	Проект	Финален	
2.1 Политики и мерки в подкрепа на местните икономики чрез стимулиране на техния ендогенен потенциал за растеж, включително насърчаване на предприемачеството, подкрепа за МСП и социалната икономика	1	↑ 3	<p>3 – политиките или мерките в тази област формират цялостна рамка</p> <p>Резултатът се подобри между проекта и актуализираната версия. Обсъдени са много политики и мерки, подкрепящи местните икономики чрез стимулиране на техния ендогенен потенциал за растеж, включително насърчаване на предприемачеството, подкрепа за МСП и социалната икономика.</p> <p>Цялата част "iii. Когато е приложимо, финансови мерки в тази област на национално равнище, включително подкрепа от Съюза и използване на средства от фондовете на Съюза" (стр. 231-237) е свързана с този аспект. По-специално, на тази част от текста следва да се обърне специално внимание:</p> <p><i>Картографирането на наличните умения, квалификации и нагласи за развитие на заетите лица в ТЕЦ-овете и въглищните мини в областите Стара Загора, Кюстендил и Перник ще предостави информация за определяне на обхвата и тематичната обвързаност на бъдещи мерки по Фонда за справедлив преход, свързани с квалификация и преквалификация на работната сила, обучения за нови умения, както и за ранното насочване към подходящи работни места. Изпълнението на дейността включва:</i></p> <p><i>Провеждане на проучване, включващо индивидуално анкетиране на 15 100 заети лица и провеждане на минимум 20 фокус групи – 10 фокус групи със заети лица и 10 фокус групи с представители на мениджмънта от ТЕЦ и въглищните мини в областите Стара Загора, Кюстендил и Перник, с общо минимум 160 участници.</i></p> <p><i>Анкетирането има за цел да събере индивидуална информация за всяко заето лице относно професионалния му статус, демографски и социални характеристики, образователно-квалификационни характеристики и информация за нагласите за бъдещо развитие и потребности от нови умения и повишаване на квалификацията.</i></p> <p>Освен това си струва да се спомене финансирането по Програмата за развитие на селските райони (ПРСР).</p> <p>Средствата по ПРСР 2021-2027 г. ще бъдат насочени към дейности и инвестиции, идентифицирани в одобрените териториални планове, допринасящи за смекчаване на негативните социално-икономически последици за трите региона и подкрепа на хората в тях. Това включва мерки за повишаване квалификацията и уменията на засегнатите работници в секторите на въгледобива и производството на електрическа енергия от полезни изкопаеми, финансиране на енергийна ефективност с фокус върху уязвими домакинства, развиване на индустриални паркове и зони, развитие на производство на компоненти и електрическа енергия от възобновяеми източници, подкрепа за диверсифицирането на икономиката чрез нови предприятия, възстановяване на минните терени за индустриални нужди. (стр. 233)</p> <p>Заслужава да се споменат и две други мерки:</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ Направление 2: Социална подкрепа и подкрепа за заетостта ■ Направление 3: Диверсификация на местната икономика <p>Горепосочените мерки, заедно с разделите на ТПСР, идентифицирани при оценката на проекта на НПЕК, представляват добра практика.</p>
	2.2 Политики и мерки за запазване на идентичността на минните/традиционните индустриални общности	1	= 1

<p>2.3 Политики и мерки за съживяване на природната среда, както за възстановяване на биологичното разнообразие, така и за рекреационни цели</p>	<p>1</p>		<p>2 – обсъдени са много политики или мерки в тази област, но липсват някои важни подробности</p> <p>Резултатът се подобри между проекта и актуализираната версия.</p> <p>Обозначена е необходимостта от конкретика за извършване на дейности по рекултивация на терените – срокове, финансова отговорност, площи на увредените терени, необходимо финансиране, изработване на работни проекти и нова нормативна база за рекултивация за нарушени територии с бъдещо индустриално предназначение и разработване на подробни планове за развитието на добива на въглища, които да се синхронизират с останалите основополагащи документи за развитието на енергетиката (Пътна карта за климатична неутралност, проект за Енергийна стратегия до 2030 и т.н). (стр. 57)</p> <p>Споменати са и новите мерки, които трябва да бъдат предприети в тази област.</p> <p>Биоразнообразие и екосистеми</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ БЕА1 - Разработване и приемане на новата Стратегия за биологичното разнообразие и Плана за действие към нея и нова Стратегия за зелена инфраструктура по отношение на управление, консервация, възстановяване и АИК, базирани на екосистемите ■ БЕА2 - Операционализиране на мониторинг и оценка на въздействието върху околната среда, базирани на екосистемите ■ БЕА3 - Създаване на въглеродни сметки за околна среда ■ БЕА4 - Обвързване на сметките за въглеродни емисии и въглеродните сметки за околна среда ■ БЕА5 - Регионални / местни "червени линии", за да се предотврати загубата на екосистемни услуги, жизненоважни за АИК ■ БЕА6 - Възстановяване на екосистемите - дългосрочна бизнес възможност (стр. 169) <p>Споменават се и действия в най-засегнатите територии.</p> <p>Предвижда се също така да бъдат подкрепени мерки в 10 общини от басейна на река Марица - Нова Загора, Ямбол, Симеоновград, Харманли, Тополовград, Димитровград, Хасково, Елхово, Сливен и Тунджа в три основни области, както следва:</p> <p>Планира се подкрепа на мерки и в 10 общини от Маришкия басейн - Нова Загора, Ямбол, Симеоновград, Харманли, Тополовград, Димитровград, Хасково, Елхово, Сливен и Тунджа в три основни направления, както следва:</p> <p>Направление 1: Индустрия за устойчиви енергийни решения - мерки, насърчаващи разработване и прилагане на нови устойчиви енергийни решения в съответствие с целите на прехода и подпомагане на икономическата диверсификация/създаване на работни места. Планира се възстановяване на нарушените от минната дейност терени, при спазване принципа "замърсителят плаща" (извън обхвата на дейностите, ангажимент на концесионера) и подготовката им за алтернативни икономически дейности (развитие на индустриални/логистични зони, изграждане на мощности за ВЕИ). В дейността ще бъде ангажирана пряко засегнатата работна сила поради специфичната квалификация и умения, които притежава. Терените не представляват никаква друга форма на екологични щети, за които националното законодателство би предвидило отговорност на операторите (минните компании). (стр. 233)</p> <p>В резултат на горепосочените действия резултатът се повиши от 1 на 2, но все още има какво да се подобри, тъй като все още липсват подробности.</p>
<p>2.4 Специализирани, специфични за региона политики и мерки за насърчаване на интелигентната и устойчива мобилност (както в рамките на териториите, които са най-засегнати от прехода, така и за свързването им с други региони)</p>	<p>2</p>	<p>=</p>	<p>2 – обсъдени са много политики или мерки в тази област, но липсват някои важни подробности</p> <p>Няма промяна в сравнение с проекта. Оценката остава непроменена. Все още има значителна възможност за подобрене, тъй като все още липсват подробности.</p>

Аспект 3. Местни чисти енергии и декарбонизирани индустрии

Добре планираният справедлив енергиен преход следва да включва оценка на специфичните местни нужди на най-засегнатите региони по отношение на използването на достъпна зелена енергия и декарбонизирането на промишлените процеси. Въз основа на тези предварително идентифицирани специфични регионални нужди следва да се въведе адекватна политика за всеки регион.

Използването на възобновяема енергия в България става все по-важно във всички сектори: електроенергия, отопление и охлаждане и транспорт. Както е посочено в НПЕК, националната цел е да се постигне 34,48 % дял на енергията от възобновяеми източници в брутното крайно потребление на енергия през 2030 г. Целта на всички анализирани региони е да се увеличи използването на възобновяеми енергийни източници.

Като цяло се предприемат действия в областта на местната чиста енергия и декарбонизираните индустрии, но в документите липсва ясна оценка на нуждите в тази област. Новата информация за увеличаването на използването на ВЕИ се отнася за страната като цяло, а не за най-засегнатите територии. Поради това оценките остават непроменени.

3. Местни чисти енергии и декарбонизирани индустрии				
Критерий	Резултат			Описание
	Проект		Финален	
3.1 Оценка на потребностите в областта на внедряването на достъпна чиста енергия (включително, ако е приложимо, централно отопление), енергийната ефективност и/или декарбонизирани промишлени процеси	1	=	1	1 – представен е известен преглед, но оценката е с недостатъчно качество Новата информация за увеличаването на използването на ВЕИ се отнася за страната като цяло, а не за най-засегнатите територии. Оценката остава непроменена.
Политики и мерки за задоволяване на нуждите в областта на достъпната чиста енергия (включително, ако е приложимо, централно отопление), енергийната ефективност и/или декарбонизираните промишлени процеси	1	=	1	1 – споменати са някои политики или мерки в тази област, но те в голяма степен са недостатъчни, за да бъдат ефективни Новата информация за увеличаването на използването на ВЕИ се отнася за страната като цяло, а не за най-засегнатите територии. Оценката остава непроменена.

Аспект 4. Включване на регионалния преход

За да бъде енергийният преход социално справедлив, той трябва да отчита както съществуващите големи социални неравенства и форми на изключване, така и да отчита кои социални групи са особено уязвими към изключване в контекста на прехода. Най-често групите, които се сблъскват с по-широка социално-политическа маргинализация, също ще бъдат изложени на риск от изключване по време на прехода, ако политиките не им обърнат специално внимание.

Много аспекти, свързани с изключването, са свързани със заетостта. Необходимостта от преобразуване на най-уязвимите региони оказва значително влияние върху нарастването на безработицата, като непропорционално засяга лицата, които са изправени пред по-големи предизвикателства при адаптирането. Про-

цесът на трансформация ще изисква допълнителни усилия за осигуряване на качествена алтернативна заетост и спазване на принципа "никой да не бъде изоставен". Създаването на качествени алтернативни възможности за заетост е от ключово значение. Този аспект се е подобрил само незначително в НПЕК. Най-уязвимите групи все още не получават необходимото внимание.

4. Включване на регионалния преход			
Критерий	Резултат		Описание
	Проект	Финален	
4.1 Насърчаване на равенството между половете с оглед на специфичното положение и ролята на жените в прехода към неутрална по отношение на климата икономика	0	= 0	<p>0 – не споменава никакви политики или мерки в тази област</p> <p>Няма промяна в сравнение с проекта. Оценката остава непроменена. Това е област за подобрение в окончателния вариант на НПЕК, особено като се има предвид, че и в ТППП не се споменава равенството между половете.</p>
4.2 Специално внимание към уязвимите групи (като хората с увреждания), които страдат непропорционално от неблагоприятните последици от прехода	0	↑ 1	<p>1 – споменати са някои политики или мерки в тази област, но те в голяма степен са недостатъчни, за да бъдат ефективни</p> <p>Резултатът се подобри между проекта и актуализираната версия.</p> <p>Подчертана е мярката, която отговаря на установения проблем в най-уязвимите територии.</p> <p><i>Направление 2: Социална подкрепа и подкрепа за заетостта - подкрепя социалния преход и подпомага работниците и предприемачеството, вкл. професионално образование и обучение за квалификация и кариерно развитие на съществуващата работна сила и преминаване към алтернативни, по-добри работни места. В Направлението се предвижда картографиране на уменията на засегнатата работна сила и мерки за преквалификация и повишаване на квалификацията, както и Изготвяне на методология и оценка на уменията и компетенциите на 15 000 заети в ТЕЦ и възлицините мини по Програма „Развитие на човешките ресурси“.</i></p> <p><i>В направлението се предвижда подкрепа на дейности по ЕЕ на сградния фонд, вкл. за намаляване на енергийната бедност и уязвими клиенти за снабдяване с електрическа енергия, подкрепа за създаване на енергийни общности и насърчаване на активни потребители. Това ще допринесе за намаляване на потреблението, сметките за електрическа енергия и на емисиите, както и ще подобри условията на живот. За разлика от ЕЕ по приоритети 1 и 2, в рамките на Фонд за справедлив преход (ФСП) подкрепата при изпълнението на мерките и определянето на бенефициентите ще се използва националната дефиниция за домакинства в положение на енергийна бедност и уязвими клиенти за снабдяване с електрическа енергия съгласно Закона за енергетика. (стр. 233)</i></p> <p>В резултат на горепосочените действия резултатът се повиши от 0 на 1, но все още има какво да се подобри, тъй като все още липсват подробности.</p>
4.3 Политики и мерки за справяне с демографското въздействие на застаряващото население в регионите в преход	0	= 0	<p>0 – не споменава никакви политики или мерки в тази област</p> <p><i>В частта "Прогнозно развитие на основните външни фактори, които въздействат върху развитието на енергийната система и емисиите на парникови газове " е известно, че Макроикономическата прогноза предлага виждане за бъдещата структура на секторите и дейностите на националната икономика и динамиката на населението. Тя се основава на последните демографски и икономически прогнози, предоставени от EUROSTAT и DG ECFIN. (стр. 267)</i></p> <p><i>Споменава се и проучването, чиято цел е Анкетирането има за цел да събере индивидуална информация за всяко заето лице относно професионалния му статус, демографски и социални характеристики, образователно-квалификационни характеристики и информация за нагласите за бъдещо развитие и потребности от нови умения и повишаване на квалификацията. (стр. 237)</i></p>

				<p>Въпреки това не се споменават политиките и мерките, насочени към демографското въздействие на застаряващото население в регионите в преход. Оценката остава непроменена. Това е област, която трябва да се подобри в окончателния вариант на НПЕК.</p>
--	--	--	--	--

Аспект 5. Регионално управление на справедливия преход

Адекватното управление и улесняване на процесите на енергиен преход (управление на прехода) е от ключово значение за постигането на поставените цели. Включването на съответните заинтересовани страни и граждани, чиито интереси са застрашени, в процесите на справедливо управление на прехода на регионално равнище е от решаващо значение както за справедливия резултат от процесите, така и за възприемането на справедливостта от широката общественост. Успешното управление трябва също така да координира процесите на регионално и национално равнище, така че те да са част от едно съгласувано начинание с допълващи се цели. Доброто управление е от съществено значение за справедливия преход, тъй като то гарантира, че преходът към нисковъглеродна икономика е справедлив и приобщаващ, като отговаря на нуждите на всички заинтересовани страни. То координира политиките в различните сектори, разпределя справедливо разходите и ползите и насърчава прозрачността и отчетността. Това спомага за защитата на уязвимите групи и насърчава социалното равенство по време на целия процес на преход.

Споменаването на териториалните планове за справедлив преход леко подобри оценката на този аспект. Въпреки това все още има възможност за значително подобрене.

5. Управление на справедлив преход			
Критерий	Резултат		Описание
	Проект	Финален	
5.1 Съгласуваност на регионалния и националния процес на планиране на прехода	0	↑ 1	<p>1 – рядко се взема предвид съгласуваността на регионалния и националния процес на планиране на прехода</p> <p>Резултатът се подобри между проекта и актуализираната версия.</p> <p>Съществуват нови препратки към ТПСР, които до известна степен потвърждават съгласуваността на документите.</p> <p>В резултат на това резултатът е увеличен от 0 на 1. Това обаче е област, която трябва да се подобри в окончателния вариант на НПЕК. Препоръчва се декларация за съгласуваност на документите.</p>
5.2 Институционална координация между регионалните и националните власти по отношение на прилагането на справедливия преход	1	= 1	<p>1 – не се споменава за институционална координация при осъществяването на прехода, но е възможно да се намерят такива препратки в други документи</p> <p>Има нова информация, свързана с този аспект.</p> <p><i>Министерство на енергетиката, Министерство на околната среда и водите и компетентните ведомства, изброени в чл. 4, ал. 1 от Закона за ограничаване изменението на климата, чрез свои представители участват активно в междуинституционалния диалог с местната власт в областта на климатичния преход като членове на постоянно действащи работни групи или работни групи с конкретна задача, представляващи съответните ведомства в различни форуми, кръгли маси и инициативи. Чрез участие в междуведомствена работна група към Столична община за сформирание на Звено за преход към климатична неутралност се осъществява част от интензивния обмен за изпълнение на инициативата Мисия за 100-те климатично неутрални и интелигентни града на бъдещето до 2030 г. (включваща гр. София и гр. Габрово). Допълнително, в хода на предварителните обществени консултации, е потърсено и становище от Националното сдружение на общините в Р България. (р. 49)</i></p>

	1		Това не е достатъчно, за да се повиши оценката. Струва си да се добави повече информация за институционалната координация при осъществяването на справедлив преход между регионалните и националните органи в окончателния вариант на НПЕК.
5.3 Включване на заинтересованите страни и гражданите в регионалното управление на прехода	1	↑	<p>2 – участието на заинтересованите страни и гражданите е взето предвид в много, но не във всички съответни случаи</p> <p>Резултатът се подобри между проекта и актуализираната версия.</p> <p>Включването на заинтересованите страни и гражданите в регионалното управление на прехода беше споменато в контекста на процеса на консултации. Струва си да се подчертае.</p> <p>Например:</p> <p><i>Запознаване с книгата "Методология за стратегическо планиране на националната енергетика" на проф. д-р инж. Димо Георгиев Стоилов от Технически университет – София, както и с методическа рамка за оценка на НПЕК, изработена от Reform Institute в партньорство с Фондация "БлуЛинк". (стр. 50)</i></p> <p><i>Консултации със заинтересовани страни, включително социалните партньори, и ангажиране на гражданското общество и широката общественост (стр. 50-59) съдържа доста подробно описание на коментарите и препоръките на заинтересованите страни по конкретни теми, в сравнение с няколко общи параграфа в първата версия.</i></p> <p>В резултат на това оценката се повиши от 1 на 2, но все още има какво да се подобри, тъй като все още липсват подробности.</p>

IV. Разпределителни аспекти

Разпределителните аспекти на зеления преход са свързани основно с диференцираното въздействие на политиките в областта на климата, което е свързано с неравномерното разпределение на доходите, възможностите и предизвикателствата сред населението. Това се отразява в промените в жизнения стандарт на цялото население и на уязвимите групи, особено в достъпа им до основни обществени услуги, удобства и права, както и до пазара на труда. Поради това в НПЕК следва изрично да се отчита разпределението на разходите и ползите от планираните мерки и да се съсредоточи особено върху подкрепата на групите, които вече са в най-трудно положение или е най-вероятно да бъдат негативно засегнати от прехода.

По този начин избраните критерии за оценка на разпределителното измерение на политиките за справедлив преход в НПЕК се отнасят до следните аспекти: предотвратяване на бедността в областта на енергетиката и транспорта (след включването на сградите и автомобилния транспорт в рамката на ЕСТЕ), финансови механизми и инструменти на публичната политика (особено фискални инструменти и инструменти за социална сигурност), въведени в подкрепа на уязвимите групи, политики, засягащи работната сила, и цялостното качество на общественото участие в процеса на преразглеждане на НПЕК. Оценката на разпределителните аспекти се извършва на национално равнище (за разлика от териториалните аспекти).

Аспект 6. Всеобхватна оценка на въздействието върху разпределението

Политиците трябва да са наясно с дълбокото и многостранно разпределително въздействие на законодателството и програмите за справедлив преход. За да се направи адекватна оценка на това въздействие, е необходимо да се определят някои ключови социално-икономически групи, за които може да се очаква, че ще бъдат изправени пред конкретни последици от прехода (например хора от различни подоходни групи или селски и градски домакинства). Необходимо е също така да се установят ясни цели и критерии за измерване на напредъка по отношение на социално-икономическото въздействие, за да не се изгуби от поглед основният аспект на прехода, свързан със справедливостта.

Струва си да се припомни, че прилагането на мерките, очертани в Националния план за енергетика и климат, ще допринесе за намаляване на емисиите в различни сектори, за намаляване на потреблението на изкопаеми горива и за увеличаване на дела на възобновяемите енергийни източници, но също така ще окаже въздействие, което ще засегне особено уязвимите потребители, включително

най-бедните. За съжаление, в документа не е отделено достатъчно внимание на тези аспекти. Оценката на цялостното въздействие върху разпределението на политиките и мерките, обхванати от актуализацията на НПЕК, е леко подобрена.

6. Цялостна оценка на въздействието върху разпределението			
Критерий	Резултат		Описание
	Проект	Финален	
6.1 Оценка на цялостното въздействие върху разпределението на политиките и мерките, обхванати от актуализацията на НПЕК - по групи доходи	0	= 0	<p>0 – очакваните общи въздействия върху разпределението не са посочени</p> <p>Планът включва оценка на въздействието на планираните политики и мерки в области като околната среда и адаптацията към изменението на климата, но не се фокусира върху разпределението на въздействието върху хората по групи доходи.</p> <p>Това е област, която може да бъде подобрена в окончателния вариант на НПЕК. Оценката остава непроменена.</p>
6.2 Оценка на цялостното въздействие върху разпределението на политиките и мерките, обхванати от актуализацията на НПЕК - по други съответни групи (напр. селски домакинства, пенсионери)	0	↑ 1	<p>1 – посочени са очакваните общи въздействия върху разпределението, но описанието е оскъдно и не отчита диференциацията по съответните социални групи</p> <p>Резултатът се подобри между проекта и актуализираната версия.</p> <p>Определени са частите от текста, които могат да бъдат свързани с темата.</p> <p><i>Преходът към въглеродна неутралност се очаква да има многостранно въздействие, проявено както на ниво държава, така и на енергиен сектор, до нивото на отделните потребители. Потребителските цени на електрическа енергия, след някои малки увеличения през 2025 г. и 2030 г., главно поради нивото на цената на CO₂, отбелязват спад от 2035 г. нататък. Потребителските цени на природния газ съответстват на смесения тръбопроводен газ, който от 2040 г. нататък включва значителен дял от водород, биогаз и синтетичен метан, факт, който обяснява възходящата тенденция в периода 2040-2050 г. (стр. 96)</i></p> <p>Системни разходи в домакинствата по категории в България, (B)EST WAM прогнози (млн. евро'15). (стр. 97)</p> <p><i>За домакинствата общите системни разходи следват възходяща тенденция, която се стабилизира до 2035 г. Поради реализираните инвестиции в енергийната модернизация на жилищните сгради, структурата на разходите на домакинствата се измества, като разходите за гориво имат намаляващ дял (достигайки до 2050 г. 13% от общите системни разходи в домакинствата) в полза на инвестиционните разходи за оборудване и пряка ефективност. (стр. 97)</i></p> <p>Услугите и селското стопанство в прогнозата на WAM показват намаляващ дял на разходите за гориво, компенсирани от увеличените инвестиционни разходи за преки мерки за ефективност и закупуване на оборудване.</p> <p>Фигура 21: Системни разходи за услуги и селско стопанство по категории в България, (B)EST WAM прогнози (млн. евро'15). (стр. 98)</p> <p>В резултат на горепосочените действия резултатът се е увеличил от 0 на 1. Подчертаните раздели обаче не са строго оценка на цялостното въздействие върху разпределението на политиките и мерките, обхванати от актуализацията на НПЕК - по съответните групи (напр. селски домакинства, пенсионери). Това е област, която трябва да се подобри в окончателния вариант на НПЕК.</p>
6.3 Общо разбиране на термините и измерване на напредъка към целите	1	= 1	<p>1 – измерването на напредъка по отношение на целите е частично решено.</p> <p>Проверката на съвместимостта на термините е трудна, тъй като няма официален превод. Оценката остава непроменена.</p>

Аспект 7. Енергийна бедност

Енергийна бедност означава липсата на достъп на домакинство до основни енергийни услуги, които са в основата на достоен стандарт на живот и здраве, включително подходяща топлина, охлаждане, осветление и енергия за хранене на уреди, в съответния национален контекст, съществуваща социална политика и други съответни политики.⁶ Решаването на този феномен чрез политиката в областта на климата е от решаващо значение от гледна точка на социалната справедливост и правосъдие, тъй като гарантира, че икономически най-необлагодетелстваните и уязвими членове на обществото няма да бъдат непропорционално натоварени с разходите за енергийния преход. Въпросът за енергийната бедност е един от тези, при които има пресичане между нуждите на политиката, свързани с целите за неутралност на климата, и социално-икономическото благосъстояние, а точното адресиране и на двете предлага възможност за получаване на допълнителна социална подкрепа за енергийния преход. Намалването на енергийната бедност също така подобрява благосъстоянието на общностите в много важни области, като например достъпа до образование, общественото здраве или възможностите за стопанска дейност.

При оценката на проекта енергийната бедност беше един от най-високо оценените аспекти. В актуализирания НПЕК няма влошаване, но допълнителните спомонавания не са достатъчни, за да подобрят оценката.

⁶ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32023R0955>

7. Енергийна бедност				
Критерий	Резултат			Описание
	Проект		Финален	
7.1 Включване на индикативни цели, насочени към намаляване на енергийната бедност	1	=	1	<p>1 – цели има, но те не са достатъчно подробни и/или не използват подходящи показатели</p> <p>Няма промяна в сравнение с проекта. Оценката остава непроменена. Това е област, която може да бъде подобрена в окончателния вариант на НПЕК.</p>
7.2 Оценка на нивото на енергийна бедност и качеството на използваните показатели	2	=	2	<p>2 – енергийната бедност е описана задълбочено и оценката се основава на качествени показатели, но липсват някои важни подробности</p> <p>Има нови препратки, които могат да бъдат свързани с аспекта.</p> <p>Например:</p> <p><i>Допълнително, съгласно приетата дефиниция за „уязвим клиент за снабдяване с електрическа енергия“ в Закона за енергетиката, в обхвата на определението попада лице, което е битов клиент, закупуващ електрическа енергия за битовите нужди на домакинство, на което той е член, и той и/или друг член на домакинството е в критична зависимост от електрическо оборудване поради възраст и/или здравословно състояние и/или получава месечни социални помощи и/или целева помощ за отопление съгласно Закона за социалното подпомагане. Съгласно Наредбата, условията, относими към определяне на статут на уязвим клиент на правоимащите лица, са свързани с възраст над 65 години, нисък разполагаем доход (по-малък или равен на линията на бедност след намаляване с разхода за енергия), установени 50 или над 50 на сто трайно намалена работоспособност или вид и степен на увреждане, необходимост от помощни средства за независим живот и/или медицински изделия за поддържане на живота, чието функциониране зависи от непрекъснато снабдяване с енергия, както и попадащите в обхвата на други действащи механизми за социална подкрепа. (стр. 129)</i></p> <p><i>В Закона за енергетиката е вменено задължението Министерския съвет да определи или създаде орган (ведомство), който да разработи Националния социален климатичен план и същевременно да изгради и поддържа функциониране на информационна система за броя на домакинства в положение на енергийна бедност и за уязвими клиенти за снабдяване с електрическа енергия. (стр. 247)</i></p>

				<p>Това обаче не е достатъчно, за да се счита този аспект за добра практика. Оценката остава непроменена. В окончателния вариант на НПЕК би било ценно да се включат конкретни данни. Също така би било полезно да се предостави по-подробно обяснение на мащаба на проблема.</p>
7.3 Пряка подкрепа за намаляване на енергийната бедност	2	=	2	<p>2 – съществуващите и планираните политики или мерки в тази област са описани и се очаква да доведат до значима промяна, но не разглеждат проблема цялостно</p> <p>Има нови препратки, които могат да бъдат свързани с аспекта.</p> <p>Например:</p> <p><i>Към настоящия момент в България се прилага мярка за подпомагане на най-уязвимите лица и семейства, отговарящи на определените критерии за доходи и имуществено състояние, като през отоплителния сезон на тези лица и семейства се предоставя целева помощ за отопление от системата за социално подпомагане. (стр. 127)</i></p> <p><i>Пазарът на електрическа енергия в България е частично либерализиран, като регулираният дял е 40%. В съответствие с Третия либерализационен пакет на ЕК, България предприе стъпки към пълна либерализация на пазара на електрическа енергия. (...) Преди започване на процеса на пълна либерализация на пазара на електрическа енергия ще бъде въведен механизъм за защита на уязвимите клиенти на електрическа енергия, който включва критерии за идентифициране на тези клиенти, както и финансови и нефинансови мерки за тяхната защита. Този механизъм за подпомагане на уязвимите потребители на електрическа енергия е с цел да се осигури целогодишно покриване на минимални нужди от електрическа енергия, извън нуждите за отопление. (стр. 246)</i></p> <p>Това обаче не е достатъчно, за да се счита този аспект за добра практика. Оценката остава непроменена. В окончателния вариант на плана би било полезно да се добавят повече подробности за подкрепата.</p>
7.4 Мерки в подкрепа на инвестициите, които водят до структурно намаляване на сметките за енергия чрез инвестиции в енергийна ефективност и източници на енергия с нулеви емисии	2	=	2	<p>2 – обсъдени са много политики или мерки в тази област, но липсват някои важни подробности</p> <p>Има нови препратки, които могат да бъдат свързани с аспекта.</p> <p>Например:</p> <p><i>За постигане на необходимите показатели в пътната карта за периода до 2030 г. е необходимо засилване на съществуващите политики и формулиране на нови такива в сградния сектор. Детайлизация по отношение на регулаторни и финансови мерки в подкрепа на националните политики ще бъде изготвена в рамките на създаването на националните планове за сградно обновяване.</i></p> <p><i>Политики за постигане на актуализирани индикатори в Дългосрочна стратегия за саниране:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> ■ Многофамилни жилищни сгради ■ Еднофамилни жилищни сгради. (стр. 198) <p>Горепосочените действия включват и достатъчно описания.</p> <p>Това обаче не е достатъчно, за да се счита този аспект за добра практика. Оценката остава непроменена. В окончателния вариант на плана би било ценно да се включат по-подробни аспекти, свързани с темата.</p>
7.5 Преодоляване на неефективността на енергийния пазар, която се отразява негативно на уязвимите потребители	2	=	2	<p>2 – обсъдени са много политики или мерки в тази област, но липсват някои важни подробности</p> <p>Няма промяна в сравнение с проекта. Оценката остава непроменена. В окончателния вариант на плана е ценно да се включат по-подробни аспекти, касаещи темата.</p>

Аспект 8. Транспортна бедност

"Транспортна бедност" означава неспособността или затруднението на лицата и домакинствата да посрещнат разходите за частен или обществен транспорт или липсата или ограниченият им достъп до транспорт, необходим за достъпа им до основни социално-икономически услуги и дейности, като се вземат предвид националният и пространственият контекст⁷. Това води до допълнителни сериозни неблагоприятни последици, като например трудности при достъпа до здравеопазване, образование или заетост. Част от справедливия енергиен преход е да се гарантира, че политиките в областта на климата, насочени към намаляване на емисиите в транспортния сектор, едновременно дават приоритет на осигуряването на достъп на всички общности и членове на обществото до надежден обществен транспорт. Решаването на проблема с транспортната бедност е многостранно предизвикателство, което изисква комбинация от мерки, включително инвестиции в обществен транспорт и прилагане на социални политики за осигуряване на равен достъп до мобилност за всички. Българският НПЕК включва редица транспортни политики, които понастоящем се прилагат или се планират. Повечето от тези политики обаче са насочени предимно към намаляване на емисиите от транспортния сектор, а не към преодоляване на изключването от транспорта. Терминът "транспортна бедност" се появява само веднъж в контекста на Социалния фонд за климата.

⁷ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32023R0955>

8. Transport poverty				
Критерий	Резултат			Описание
	Проект		Финален	
8.1 Включване на индикативни цели, насочени към намаляване на бедността в областта на транспорта	0	=	0	0 – не са споменати цели, насочени към намаляване на бедността в транспорта Терминът "транспортна бедност" се появява веднъж в контекста на целите на Социалния фонд за климата. Това не е достатъчно, за да се повиши оценката. Това е област, която трябва да се подобри в окончателния вариант на НПЕК.
8.2 Оценка на равнището на транспортна бедност и качеството на използваните показатели	0	=	0	0 – не оценява нивото на транспортна бедност Терминът "транспортна бедност" се появява само веднъж. Това не е достатъчно, за да се повиши оценката. Това е област, която трябва да се подобри в окончателния вариант на НПЕК.
8.3 Пряка подкрепа за намаляване на бедността в областта на транспорта	0	=	0	0 – не споменава съществуващи и планирани политики или мерки в тази област. Терминът "транспортна бедност" се появява само веднъж. Това не е достатъчно, за да се повиши оценката, която остава непроменена. Това е област, която трябва да се подобри в окончателния вариант на НПЕК.
8.4 Мерки за структурно намаляване на транспортната бедност чрез инвестиции в устойчиви възможности за мобилност с нулеви емисии	2	=	2	2 – целите в повечето случаи са добре дефинирани и използват подходящи мерки, но липсва важна информация В актуализирания НПЕК има една нова мярка, която заслужава да бъде спомената: <i>T7 - Намаляване относителния дял на пътуванията с лични моторни превозни средства чрез подобряване и развитие на обществения градски транспорт и чрез развитие на немоторизирания транспорт</i> <i>Обхват: Подобряване на градския обществен транспорт и развитието на немоторизирания транспорт.</i> <i>Пряко засегнати парникови газове: CO₂, CH₄, N₂O</i> <i>Период на изпълнение: 2012-2030 г.</i> <i>Източници на финансиране: Европейски фондове с държавно и общинско съфинансиране, държавен и общински бюджет</i>

				<p>Сценарий, в който е включена мярката: WEM (стр. 140)</p> <p>Въпреки това терминът "транспортна бедност" се появява веднъж в контекста на Социалния фонд за климата. Това не е достатъчно, за да се повиши оценката.</p> <p>В окончателния вариант на НПЕК прилаганите политики следва да бъдат интегрирани с въпроса за борбата с бедността в областта на транспорта.</p>
--	--	--	--	---

Аспект 9. Нужда от финансиране и източници на финансиране

Финансовите нужди и източниците на финансиране са ключови елементи на националните планове в областта на енергетиката и климата. На първо място, те дават възможност за реалистична оценка на мащаба на предизвикателството за постигане на поставените цели в областта на климата и енергетиката. Разбирането на финансовите нужди дава възможност да се определи дали наличните ресурси са достатъчни или са необходими допълнителни инвестиции. Второ, прозрачността на финансирането улеснява по-ефективното взаимодействие с широк кръг заинтересовани страни, включително частния сектор, финансовите институции и други партньори. Освен това отчитането на финансирането е от ключово значение за ефективното наблюдение на напредъка към постигане на целите на плановете в областта на енергетиката и климата. Наличието на финансови ресурси и ефективното им използване оказват пряко влияние върху постигането на поставените цели, така че подробната информация в това отношение е от съществено значение.

Българският НПЕК дава добро описание на финансовите нужди и използваните ресурси. Въпреки това не винаги се предоставя конкретна информация за необходимите суми. В проекта "Финансови нужди и източници на финансиране" е един от най-добре оценените аспекти. В актуализирания НПЕК няма влошаване, но допълнителните споменавания не са достатъчни, за да подобрят оценката.

9. Financing needs and sources of funding			
Критерий	Резултат		Описание
	Проект	Финален	
9.1 Описание на нуждите от финансиране за всяка предложена политика и мярка, насочена към разпределителните въздействия	2	=	2
			<p>2 – идентифицира нуждите от финансиране за повечето от предложените политики и мерки, но липсва част от важната информация</p> <p>В актуализирания НПЕК има една нова препратка, която заслужава да бъде отбелязано:</p> <p><i>По финансова рамка 2021-2027 г. България възнамерява да се възползва от структурните фондове за финансиране на инвестиционни нужди за декарбонизация на енергийния сектор, осигурявайки адаптиране към климата и справедлив преход. Според Анекс Г към Доклада за България (Bulgaria Country Report) са определени приоритетни инвестиционни нужди с цел насърчаване на мерки за енергийна ефективност, подобряване на ефективността на ресурсите и управлението на отпадъците и насърчаване на прехода към кръгова икономика. (стр. 241)</i></p> <p>Когато в актуализирания НПЕК се обсъждат нови мерки, често се споменават фондове и източници на финансиране.</p> <p>По време на консултацията беше формулирана следната препоръка.</p> <p><i>В една от препоръките към Плана е посочено, че при описанията и оценките на мерките следва ясно да бъдат показани връзките им със съответните политики и цели, като се използват еднакви мерни единици за енергия, и ясно да се демонстрира приносът на всяка една мярка за постигане на съответната цел.</i></p>

			<p>При актуализацията на НПЕК, съгласно друго становище, освен оценка на потенциалната икономия на енергия и на намалението на емисиите, е необходимо да се направи и финансова оценка на инвестициите и ползите. Необходимо е да се определи финансова рамка за периода на Плана, спрямо която да се прецени дали поставените цели може да бъдат изпълнени, какви приоритети да се формулират, както и кои мерки може да останат, кои трябва да отпаднат и с какви нови трябва да бъдат заменени. (стр. 58)</p> <p>Препоръчва се прилагането на такова решение. Добра практика е също така да се изготви таблица със списъка на мерките и техните източници на финансиране, със сумите и описанията. Засега оценката остава непроменена.</p>
9.2 Описание на източниците на финансиране за всяка предложена политика и мярка, насочена към въздействието върху разпределението	2	=	2
			<p>2 – посочени са публичните и частните източници на финансиране на повечето от предложените политики и мерки, но липсва част от важната информация</p> <p>В актуализирания НПЕК има едно ново споменаване, което заслужава да бъде отбелязано:</p> <p><i>По финансова рамка 2021-2027 г. България възнамерява да се възползва от структурните фондове за финансиране на инвестиционни нужди за декарбонизация на енергийния сектор, осигурявайки адаптиране към климата и справедлив преход. Според Анекс Г към Доклада за България (Bulgaria Country Report) са определени приоритетни инвестиционни нужди с цел насърчаване на мерки за енергийна ефективност, подобряване на ефективността на ресурсите и управлението на отпадъците и насърчаване на прехода към кръгова икономика. (стр. 241)</i></p> <p>Когато в актуализирания НПЕК се обсъждат нови мерки, често се споменават фондове и източници на финансиране.</p> <p>За да се превърне в добра практика, този аспект трябва да идентифицира точно публичните и частните източници на финансиране, които ще бъдат използвани в подкрепа на планираните политики и мерки (включително инструментите за финансиране на ЕС), и да предложи график за достъп до средствата. Добра практика е също така да се изготви таблица, в която да се посочат мерките и техните източници на финансиране, със суми и описания. Добра практика е също така да има таблица със списъка на мерките и техните източници на финансиране, със сумите и описанията. Засега оценката остава непроменена</p>

Аспект 10. Данъчни, застрахователни и социалноосигурителни политики

Данъчните, застрахователните и социалноосигурителните политики играят ключова роля за повлияване на поведението към по-устойчиво и екологосъобразно развитие. Ако са обмислени и прилагани, тези политики са от съществено значение за ефективното изпълнение на националните планове в областта на енергетиката и климата.

Чрез добре разработени политики правителствата могат да стимулират инвестициите във възобновяема енергия, енергийна ефективност и екологични инициативи. Данъчните облекчения или други подобни стимули могат да мотивират както предприятията, така и гражданите да възприемат по-устойчиви практики. Социалните политики, на свой ред, могат да действат като механизъм за подкрепа на гражданите, участващи в проекти, свързани с горепосочените области.

За съжаление, този аспект не е подобрен в актуализирания НПЕК.

10. Данъчни, застрахователни и социалноосигурителни политики				
Критерий	Резултат			Описание
	Проект		Финален	
10.1 Използване на приходите от данъци, налози и такси, свързани с климата (или подобни инструменти, напр. приходи от СТЕ на ЕС), за подпомагане на най-уязвимите групи	1	=	1	<p>1 – Принципът е отразен в някои от предложените политики и мерки, за които би било разумно да се прилага, но в повечето случаи е пренебрегнат</p> <p>Няма промяна в сравнение с проекта. Оценката остава непроменена.</p> <p>Използването на приходите от данъци, налози и такси, свързани с климата, следва да се прилага последователно във всички предложени политики и мерки, за които би било разумно да се прилага.</p>
10.2 Осчетоводяване и изготвяне на рамка за използване на Социалния фонд за климата	1	=	1	<p>1 – споменава се СКФ, но е представена само основната рамка за използването му</p> <p>В актуализирания НПЕК има нова информация за Социалния климатичен план и Социалния климатичен фонд.</p> <p>Социалният план за климата, който ще бъде изготвен и представен на Европейската комисия до 30 май, 2025 г. ще изпълнява целите на Социалния фонд за климата да подкрепя уязвимите домакинства, уязвимите микропредприятия и уязвимите ползватели на транспорт. Планът ще съдържа набор от съгласувани съществуващи и нови национални мерки и инвестиции, адресиращи конкретните икономически въздействия, в резултат от включването на емисиите на парникови газове от сградите и от автомобилния транспорт в нова Система за търговия с емисии в тези сектори от 2027 г.</p> <p>Планът задължително ще включва национални и където е приложимо, на база на извършени анализи и картиране на проблема с енергийната и транспортна бедност, местни и регионални мерки и инвестиции за извършване на саниране на сгради и декарбонизация на тяхното отопление и охлаждане, включително интегрирането на производството и съхранението на енергия от възобновяеми източници, както и за разширяване на използването на мобилност и транспорт с нулеви и с ниски емисии. Планът може да включва и национални мерки за осигуряване на временно пряко подпомагане на доходите на уязвимите домакинства и уязвимите ползватели на транспорт. Всички мерки и инвестиции ще бъдат съобразени с Принципа за ненанасяне на значителни вреди (DNSH), по отношение на компонентите на околната среда и климата, като ще се търсят допълнителни ползи за ускоряването на усилията за декарбонизация, адаптация към климатичните промени, подобряване на качеството на атмосферния въздух и градската среда. (стр. 128)</p> <p>Тя все още е само основна рамка. Тя не е достатъчна, за да се повиши оценката. В окончателния вариант на НПЕК следва да се включи повече информация за Социалния климатичен фонд.</p>
10.3 Признаване и последователно прилагане на принципа "замърсителят плаща" в цялата икономика	1	=	1	<p>1 – принципът е приложен в някои от предложените политики и мерки, за които би било разумно да се приложи, но в повечето случаи е пренебрегнат</p> <p>В актуализирания НПЕК принципът "замърсителят плаща" е добавен на две места:</p> <p>Има само една пряка препратка:</p> <p>T9 - Фискална политика за стимулиране на икономиката и ограничаване на потреблението на конвенционални горива</p> <p>Обхват: Финансова политика чрез данъчни облекчения за производителите и ползвателите на електромобили и по-пълноценно приложение на принципите „замърсителят плаща“ и „потребителят плаща“. (стр. 141)</p> <p>Направление 1: Индустрия за устойчиви енергийни решения – мерки, насърчаващи разработване и прилагане на нови устойчиви енергийни решения в съответствие с целите на прехода и подпомагане на икономическата диверсификация/създаване на работни места. Планира се възстановяване на нарушените от минната дейност терени, при спазване принципа "замърсителят плаща" (извън обхвата на дейностите, ангажимент на концесионера) и подготовката им за алтернативни икономически</p>

			<p>дейности (развитие на индустриални/логистични зони, изграждане на мощности за ВЕИ). В дейността ще бъде ангажирана пряко засегнатата работна сила поради специфичната квалификация и умения, които притежава. Терените не представляват никаква друга форма на екологични щети, за които националното законодателство би предвидило отговорност на операторите (минните компании). (стр. 233)</p> <p>Това все още е само основно разпознаване. Не е достатъчно да се повиши оценката. В окончателния вариант на НПЕК следва да се въведе повече информация за прилагането на принципа "замърсителят плаща" в цялата икономика.</p>
10.4 Вградена защита на най-уязвимите групи в данъчните инструменти и програмите за междусекторна подкрепа, свързани със зеления преход	1	=	1
			<p>1 – защитата е налична в някои от предложените политики и мерки, за които би било разумно да се прилага, но в повечето случаи е пренебрегната</p> <p>Няма промяна в сравнение с проекта. Оценката остава непроменена. В окончателния вариант на НПЕК се препоръчва да се включат повече подробности по въпросите за вградената защита на най-уязвимите, различни от енергийната бедност.</p>

Аспект 11. Условия на труд и преквалификация

Създаването на безопасни условия на труд в нововъзникващите сектори и преквалификацията на хората, застрашени от безработица поради прехода, са ключови аспекти на процеса на декарбонизация, особено в регионите, които могат да бъдат най-силно засегнати от него. Повишаването и преквалификацията на работниците трябва да бъдат съобразени с промените в търсенето на пазара на труда и да вървят ръка за ръка със създаването на екологични достойни работни места. Особено внимание следва да се обърне на подкрепата за достойна заетост на социални групи, които са изправени пред допълнителни бариери, като например жени или хора с увреждания. В актуализирания НПЕК се обръща значително внимание на заетостта. Съществуват редица нови мерки и този аспект е значително подобрен.

11. Условия на труд и преквалификация			
Критерий	Резултат		Описание
	Проект	Финален	
11.1 Обхват на преквалификацията, повишаването на квалификацията и преквалификацията на работниците, засегнати от прехода	1	↑ 2	<p>2 – предлага подробни планове за стимулиране на създаването на работни места в съответствие със съответните изисквания за приобщаване</p> <p>Резултатът се подобри между проекта и актуализираната версия.</p> <p>Цялата част "iii. Когато е приложимо, финансови мерки в тази област на национално равнище, включително подкрепа от Съюза и използване на средства от фондовете на Съюза" (стр. 231-237) е свързана с аспекта на заетостта. По-специално, следва да се обърне специално внимание на тези точки:</p> <p><i>Направление 3: Диверсификация на местната икономика</i> - подкрепа за икономическата диверсификация, развитие на нови икономически сектори, създаване на нови работни места и стартиращи фирми и развитие на предприятия, вкл. НИРД за преминаване към нови работни места след постепенното прекратяване на секторите, свързани с минното дело и енергията от въглища. - пълно описание на тази мярка.</p> <p>Изброените по-долу мерки включват описание с информация за броя на засегнатите лица и финансова информация.</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ Паралелно, по линия на Програма „Развитие на човешките ресурси“, към настоящия момент се изпълняват следните мерки, насочени към обучения на работната сила: ■ Подкрепа за обучения на безработни и неактивни лица:: ■ „Започвам работа“, „Дигитални умения“/Подкрепа за обучения на заети лица:

			<p>Процедура „Квалификация, умения и кариерно развитие на заети лица;“Процедура „Нови умения“</p> <p>Освен това си струва да се споменат хоризонталните политики.</p> <ul style="list-style-type: none"> ▣ 8. Популяризиране и насърчаване повишаването на квалификацията с програми за обучение, обхващащи ключовите професии и специалности според пътната карта, разработена по европейската инициатива BUILD UP Skills. Обвързване на обучителните програми в средните и висшите училища със съвременните тенденции и практики в сферата на ЕЕ и подкрепа за развитие на материалната база в сътрудничество с производители и доставчици на подходящи строителни материали и изделия. Специални разпоредби за обучение и квалификация на монтажници и консултанти; ▣ 9. Стимулиране на създаване на системи за продължаваща професионална квалификация и разширяване на обхвата на обучителните курсове в областта на енергийната ефективност и ВИ за проектанти (архитекти и инженери), строителни специалисти и работници, с водещата роля на съответните браншови организации. Създаване на регистри за квалифицирани строителни специалисти и работници и ефективна система за признаване на професионална квалификация, придобита на работното място; ▣ 10. Разширяване на обхвата и увеличаване на интензитета на обученията за консултанти по енергийна ефективност за придобиване на квалификация за обследване за енергийна ефективност и сертифициране на сгради и вписване в регистъра по реда на чл. 44 от ЗЕЕ; ▣ 11. Актуализация на софтуера за сертифициране и обученията за енергийни одитори; (стр. 200) <p>В резултат на горепосочените действия резултатът се е увеличил от 1 на 2. За да се превърне в добра практика, аспектът следва да осигури цялостен график за преквалификация, повишаване на квалификацията и преквалификация на работната сила, с възможности за синергия с други планове по отношение на заетостта и реструктурирането на засегнатите регионални икономики. Окончателният вариант на документа следва да се стреми към тази цел.</p>
<p>11.2 Адаптирани мерки в подкрепа на наемането на работа, създаването на работни места и стимулите за преход, по-специално за жените или хората с увреждания, както и в най-засегнатите територии</p>	<p>0</p>	<p>1</p>	<p>1 – предлагане на основни насоки за наемане и създаване на работни места с минимално внимание към приобщаването</p> <p>Резултатът се подобри между проекта и актуализираната версия.</p> <p>Цялата част "iii. Когато е приложимо, финансови мерки в тази област на национално равнище, включително подкрепа от Съюза и използване на средства от фондовете на Съюза" (стр. 231-237) е свързана с аспекта на заетостта. По-специално следва да се обърне специално внимание на частите:</p> <p><i>Провеждане на проучване, включващо индивидуално анкетиране на 15 100 заети лица и провеждане на минимум 20 фокус групи – 10 фокус групи със заети лица и 10 фокус групи с представители на мениджмънта от ТЕЦ и въглищните мини в областите Стара Загора, Кюстендил и Перник, с общо минимум 160 участници.</i></p> <p><i>Анкетирането има за цел да събере индивидуална информация за всяко заето лице относно професионалния му статус, демографски и социални характеристики, образователно-квалификационни характеристики и информация за нагласите за бъдещо развитие и потребности от нови умения и повишаване на квалификацията. (стр. 237)</i></p> <p><i>Направление 2: Социална подкрепа и подкрепа за заетостта - подкрепя социалния преход и подпомага работниците и предприемачеството, вкл. професионално образование и обучение за квалификация и кариерно развитие на съществуващата работна сила и преминаване към алтернативни, по-добри работни места. В Направлението се предвижда картографиране на уменията на засегнатата работна сила и мерки за преквалификация и повишаване на квалификацията, както и Изготвяне на методология и оценка на уменията и компетенциите на 15 000 заети в ТЕЦ и въглищните мини по Програма „Развитие на човешките ресурси“. (стр. 233)</i></p> <p>Въпреки това не се споменават изрично жените, хората с увреждания и т.н.</p>

	0	=	0	В резултат на горепосочените действия резултатът се е увеличил от 0 на 1. В окончателния вариант на НПЕК е целесъобразно да се предложи цялостна рамка или план за създаване на нови работни места, който да съдържа планове за МСП и приобщаване.
11.3 Анализира въздействието на зеления преход върху здравето и безопасността при работа и подготвя или продължава да прилага мерки за справяне с рисковете	0	=	0	0 – не обръща внимание на въздействието на зеления преход върху здравето и безопасността на работното място Няма промяна в сравнение с проекта. Оценката остава непроменена. Това е област, която може да бъде подобрена в окончателния вариант на НПЕК.

Аспект 12. Ангажираност на заинтересованите страни и обществени консултации

Активното и системно включване на всички заинтересовани страни и широкото представителство на широката общественост е от решаващо значение за процедурната справедливост на енергийния преход, която се отнася до начина на вземане на решения и до това кой участва в процеса на вземане на решения, което допълнително определя легитимността на процеса. Разширение на добре проведен процес е създаването на постоянен консултативен орган с представителство на заинтересованите страни по въпроса за справедливия преход. Провеждането на широки и достатъчно ранни консултации, включително трансграничен диалог, също е от решаващо значение за разработването на добре информирана и съобразена със ситуацията актуализация на НПЕК.

Задължението за провеждане на консултации чрез платформа за многостранен диалог по въпросите на климата и енергетиката произтича пряко от регламента, с който се въвежда НПЕК⁸. Съгласно регламента в процеса трябва да участват местните власти, социалните организации, предприемачите и инвеститорите, както и други заинтересовани страни и широката общественост. Участието на обществеността в процесите на вземане на решения е и един от стълбовете на Орхуската конвенция.

Ангажираността на заинтересованите страни и обществените консултации са аспект, който е подобрен в актуализирания НПЕК.

⁸ https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=uriserv%3A0J.L_.2018.328.01.0001.01.ENG

12. Ангажираност на заинтересованите страни и обществени консултации			
Критерий	Резултат		Описание
	Проект	Финален	
12.1 Ангажиране на социалните партньори, представителите на гражданското общество и широката общественост в обсъждането на въпроси, свързани със справедливия преход, по време на обществените консултации на НПЕК	1	2	<p>2 – бяха организирани ефективни консултации и повечето от ключовите въпроси, свързани със справедливия преход, бяха обсъдени, но не всички.</p> <p>Резултатът се подобри между проекта и актуализираната версия.</p> <p>В актуализирания НПЕК има части процеса на консултации, които си струва да бъдат споменати.</p> <ul style="list-style-type: none"> Отделяне на специално внимание върху основните параметри на тяхното структуриране и функциониране, особено за Социалния климатичен план и Националния декарбонизационния фонд; Запознаване с книгата "Методология за стратегическо планиране на националната енергетика" на проф. д-р инж. Димо Георгиев Стоилов от Технически университет – София, както и с методическа рамка за оценка на НПЕК, изработена от Reform Institute в партньорство с Фондация "БлуЛинк"; (стр. 50)

			<p>■ Отразяване и развиване на териториалните и дистрибутивни (разпределителни) аспекти на справедливия преход към нисковъглеродна икономика, с крайна цел климатична неутралност до 2050 г. (стр. 51)</p> <p>В резултат на горепосочените действия резултатът се е увеличил от 1 на 2. В окончателния вариант на плана е добре да се добавят повече подробности.</p>
12.2 Създаване на постоянен орган за консултации със заинтересованите страни, който да обхваща въпроси, свързани със справедливия преход	0	=	0
			<p>0 – не предвижда постоянен орган за обществена консултация или предложената консултация е само еднократна</p> <p>Няма промяна в сравнение с проекта. Оценката остава непроменена. Това е област, която може да бъде подобрена в окончателния вариант на НПЕК.</p>
12.3 Организиране на ранен и ефективен диалог с местните власти по въпроси, свързани със справедливия преход	0	↑	1
			<p>1 – предоставя някои възможности за диалог с местните власти по въпроси, свързани със справедливия преход, но тези мерки в голяма степен са недостатъчни</p> <p>Резултатът се подобри между проекта и актуализираната версия.</p> <p>В актуализирания НПЕК има части за процеса на консултации, които си струва да бъдат споменати.</p> <p><i>Част от становищата предлагат след представянето на следващата версия на плана да бъде организирана нова процедура за обществени консултации с цел да се изпълнят изискванията на ЕК и ЕП по Зелената сделка и енергийните политики на ЕС.</i></p> <p><i>В тази връзка са отправени предложения за използване на потенциала на енергийните и екологични експерти и от браншовите организации, търсене и анализиране на предложения от общински администрации, свързани с потенциални проекти на техните територии и предоставяне на поне 8 седмици време за обществено обсъждане преди срока за изпращане към ЕК през юни 2024 г.</i></p> <p><i>Предложенията са за възможно най-скоро започване на качествен процес на публични консултации и пълноценно участие и мобилизация на социалните партньори и участие на гражданското общество и на всички заинтересовани страни в процеса на обсъждане и приемане на актуализирания НПЕК. (стр. 58)</i></p> <p>В резултат на горепосочените действия резултатът се е увеличил от 0 на 1. В окончателния вариант на плана си струва да се добавят повече подробности.</p>
12.4 Идентифициране на възможностите за трансграничен диалог по въпроси, свързани със справедливия преход	1	=	1
			<p>1 – осигурява някои възможности за трансграничен диалог по въпроси, свързани със справедливия преход, но тези мерки са до голяма степен недостатъчни</p> <p>В актуализирания НПЕК има едно ново споменаване, което заслужава да бъде отбелязано:</p> <p><i>(...)при участие на Република България в международни форуми, кръгли маси и различни инициативи чрез свои представители, са представяни многократно основните моменти от настоящата актуализация на Плана, като част от националния принос към общите европейски цели. (стр. 59).</i></p> <p>Не е ясно обаче дали са разгледани въпросите, свързани със справедливия преход. В окончателния вариант на НПЕК си струва да се посочат конкретни примери за сътрудничество.</p>

V. Резюме

В повечето аспекти актуализираният български НПЕК е по-добър от проекта, но не може да се твърди, че има значително подобрение. Най-голям напредък се наблюдава в:

- 2. Подкрепа за местните икономики и общности;
- 11. Условия на труд и преквалификация.

Подобряването на оценките в тези категории се дължи главно на добавянето на глава "iii. когато е целесъобразно, финансови мерки в тази област на национално равнище, включително подкрепа от страна на Съюза и използване на средства на Съюза" (стр. 232-238), в която конкретно се разглеждат заетостта и преквалификацията, особено в най-засегнатите територии. В резултат на това един аспект: "2.1 Политики и мерки в подкрепа на местните икономики чрез стимулиране на техния ендегенен потенциал за растеж, включително насърчаване на предприемачеството, подкрепа за МСП и социалната икономика" е признат за добра практика. В крайна сметка най-добре оценените аспекти са: "9. Потребности от финансиране и източници на финансиране" и "2. Подкрепа на местните икономики и общности".

По време на консултациите беше обърнато внимание на справедливия преход, което е напредък. Въпреки това, оценената версия на НПЕК беше публикувана през юни 2024 г., след което последва двуседмичен период за коментари. За съжаление, след процеса на консултация окончателният вариант на НПЕК все още не е публикуван.

България остава една от най-енергоемките икономики и има висок дял в емисиите на парникови газове в Европейския съюз. Въпреки че през последните години България отбелязва стабилен икономически растеж, той е умерен в сравнение с по-развитите икономики на ЕС. Поради това предизвикателството за постигане на неутралност по отношение на климата е по-голямо в България, отколкото в много други държави от ЕС. Ето защо незавършената работа по актуализацията на НПЕК е тревожен знак.

Има няколко области, които се нуждаят от значителни подобрения:

- амбиции и цели,
- приобщаване на регионалния преход,
- транспортна бедност.

Най-голяма нужда от подобрение има в областта на амбициите и целите, както и в областта на включването на регионалния преход. Споменава се постигането

на неутралност по отношение на климата до 2050 г., но постепенното спиране на изкопаемите горива и пътят към въглеродна неутралност не са ясни. Не са определени цели за постепенното спиране на използването на газ и нефт. Датата за изход от въглицата се отнася само за енергетиката, а не за икономиката като цяло. Освен това, въпреки публикуването на сценария WAM, който представлява увеличение на амбициите, той не е изрично определен като базов сценарий. ТПСП се споменават на няколко места, което е добър знак, но като цяло българският НПЕК не разглежда адекватно териториалните въпроси, като се съсредоточава главно върху въпросите на национално равнище

България е изправена пред проблема със застаряващото население и високата степен на емиграция на младите хора. Това води до недостиг на квалифицирана работна ръка и оказва натиск върху системата за социална сигурност. За съжаление, както се оценява от гледна точка на всеобхватността на регионалния преход, НПЕК не разглежда тези проблеми в достатъчна степен, особено от териториална гледна точка. Както беше споменато по-горе, новите политики за заетост и преквалификация изпращат положителни сигнали. Въпреки това в тези политики не се обръща особено внимание на уязвимите групи.

Друго измерение, което се нуждае от специално подобрене, е транспортната бедност. Въпреки че документът включва някои мерки, които могат да помогнат в борбата с транспортната бедност, те не са пряко свързани с този аспект. Терминът "транспортна бедност" е споменат само веднъж в контекста на Социалния климатичен фонд.

В таблицата по-долу са сравнени средните оценки на проекта и на актуализираните версии.

Средни оценки за аспектите на прехода в проекта и в актуализирания НПЕК

		Резултат		
		Проект		Финален
Териториални аспекти	1. Амбиции и цели	0	→	0.33
	2. Подкрепа за местните икономики и общности	1.25	→	2
	3. Местни чисти енергии и декарбонизирани индустрии	1		1
	4. Включване на регионалния преход	0	→	0.33
	5. Регионално управление на справедливия преход	0.67	→	1.33
Аспекти на разпределението	6. Цялостна оценка на въздействието върху разпределението	0.33	→	0.67
	7. Енергийна бедност	1.8		1.8
	8. Транспортна бедност	0.5		0.5
	9. Нужда от финансиране и източници на финансиране	2		2
	10. Данъчни, застрахователни и социалноосигурителни политики	1		1
	11. Условия на труд и преквалификация	0.33	→	1
	12. Ангажиране на заинтересованите страни и обществени консултации	0.5	→	1

Забележка: 0 - не се споменава даден въпрос, 1 - въпросът е разгледан в ограничена степен, 2 - въпросът е разгледан в значителна степен, 3 - добра практика

Окончателният вариант на документа все още не е представен, така че все още има какво да се подобри. Българското правителство следва да разгледа следните въпроси в окончателния вариант на актуализирания Национален план в областта на енергетиката и климата:

- Необходимо е да се установят конкретни **цели и срокове** за постигане на неутралност по отношение на климата и за постепенното спиране на използването на изкопаеми горива.
- Поставяне на по-голям акцент върху **регионалните въпроси**, особено за най-засегнатите територии.
- Ключова информация за **планираните политики и мерки от други документи**, като например териториални планове, следва да бъде **добавена към окончателния вариант на НПЕК**. Част от информацията вече се е появила, но все още липсва в много раздели.
- Специално внимание следва да се обърне на уязвимите групи (например хора с увреждания, възрастни хора), не само в контекста на енергийната бедност.
- Необходими са действия като насърчаване на равенството между половете, за да се отговори на специфичното положение и ролята на жените в прехода към неутрална по отношение на климата икономика.
- **Трябва да се подобри степента на подробност на описанието на очертаните мерки и политики**, особено в контекста на размера на средствата, необходими за инвестиции. Това ще позволи постигането на добри практики.
- Политиките и мерките следва да разглеждат по-подробно въпросите, свързани с разпределението, включително по-специално **транспортната бедност и цялостното разпределително въздействие** на политиката в областта на климата и енергетиката върху различните социално-икономически групи.
- Следва да се предоставят повече подробности за изпълнението на планираните действия до момента, за да се **оцени действителният напредък в миналото и да се подчертаят областите за по-нататъшни подобрения**.

Като цяло допълнителната работа по подобряване на аспектите на актуализирания план, свързани с прехода, следва да бъде извършена като част от по-широки усилия за постигане на амбициозна визия за пътя на България към декарбонизация, заедно със съответната стабилна рамка за управление.

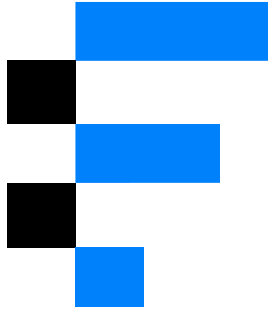
Приложение. Обобщена таблица за аспектите, разгледани в оценката

	Резултат			
	Проект		Финален	
1 Амбиции и цели				
1.1 Повишаване на амбицията и избягване на отстъплението от целите на териториалните планове за справедлив преход	0	↑	1	1 - цялостното ниво на амбиция се е подобрило в сравнение с проекта и са споменати ТПСР
1.2 Ясен и научно обоснован график за изход от въглицата в енергийния сектор	0	↑	1	1 - обявен е изход от въглицата в енергийния сектор, но не са посочени точни срокове
1.3 Ясен и научно обоснован график за преминаване към изход от въглища в цялата икономика	0	=	0	0 - не се споменава графикът за изход от въглицата
1.4 Ясен и научно обоснован график за изход от изкопаема газ в цялата икономика	0	=	0	0 - не споменава срокове за изход от изкопаема газ. Газът се разглежда като заместител на въглицата и се очаква да се използва през 2050 г
1.5 Ясен и научно обоснован график за отказ от петрол в цялата икономика	0	=	0	0 - не споменава срокове за отказ от петрола
1.6 Ясен и научно обоснован преход на промишлеността към график за нулеви нетни емисии (преобразуване или закриване на промишлени предприятия, които отделят парникови газове от използването на изкопаеми горива или промишлени процеси)	0	↑	1	1 - обявен е преход на промишлеността към нулеви нетни емисии, но не е посочен точен график
2 Подкрепа за местните икономики и общности				
2.1 Политики и мерки в подкрепа на местните икономики чрез стимулиране на техния ендеген потенциал за растеж, включително насърчаване на предприемачеството, подкрепа за МСП и социалната икономика	1	↑	3	3 - политиките или мерките в тази област формират цялостна рамка
2.2 Политики и мерки за запазване на идентичността на миньорските/традиционните индустриални общности	1	=	1	1 - споменати са някои политики и мерки, като този вид информация може да бъде намерена и в други документи
2.3 Политики и мерки за съживяване на природната среда, както за възстановяване на биологичното разнообразие, така и за рекреационни цели	1	↑	2	2 - обсъдени са много политики или мерки в тази област, но липсват някои важни подробности
2.4 Специализирани, специфични за региона политики и мерки за насърчаване на интелигентната и устойчива мобилност (както в рамките на териториите, които са най-засегнати от прехода, така и за свързването им с други региони)	2	=	2	2 - обсъдени са много политики или мерки в тази област, но липсват някои важни подробности
3 Местни чисти енергии и декарбонизирани индустрии				
3.1 Оценка на потребностите в областта на внедряването на достъпна чиста енергия (включително - ако е приложимо - централно отопление), енергийната ефективност и/или декарбонизираните промишлени процеси	1	=	1	1 - представен е известен преглед, но оценката е с недостатъчно качество
3.2 Политики и мерки за задоволяване на нуждите в областта на достъпната чиста енергия (включително, ако е приложимо, централно отопление), енергийната ефективност и/или декарбонизираните промишлени процеси	1	=	1	1 - споменати са някои политики или мерки в тази област, но те в голяма степен са недостатъчни, за да бъдат ефективни

Териториални аспекти	4 Включване на регионалния преход				
	4.1 Насърчаване на равенството между половете с оглед на специфичното положение и ролята на жените в прехода към неутрална по отношение на климата икономика	0	=	0	0 - не споменава никакви политики или мерки в тази област
	4.2 Специално внимание към уязвимите групи (като хората с увреждания), които страдат непропорционално от неблагоприятните последици от прехода	0	↑	1	1 - споменати са някои политики или мерки в тази област, но те в голяма степен са недостатъчни, за да бъдат ефективни
	4.3 Политики и мерки за справяне с демографското въздействие на застаряващото население в регионите в преход	0	=	0	0 - не споменава никакви политики или мерки в тази област
	5 Управление на справедлив преход				
	5.1 Съгласуваност на регионалния и националния процес на планиране на прехода	0	↑	1	1 - рядко се взема предвид съгласуваността на регионалния и националния процес на планиране на прехода
5.2 Институционална координация между регионалните и националните власти по отношение на прилагането на справедливия преход	1	=	1	1 - не се споменава за институционална координация при осъществяването на прехода, но е възможно да се намери информация в други документи	
5.3 Включване на заинтересованите страни и гражданите в регионалното управление на прехода	1	↑	2	2 - участието на заинтересованите страни и гражданите е взето предвид в много, но не във всички относими случаи	
Разпределителни аспекти	6 Всеобхватна оценка на въздействието				
	6.1 Оценка на цялостното въздействие върху разпределението на политиките и мерките, обхванати от актуализацията на НПЕК - по групи доходи	0	=	0	0 - очакваните общи въздействия върху разпределението не са посочени
	6.2 Оценка на цялостното въздействие върху разпределението на политиките и мерките, обхванати от актуализацията на НПЕК - по други съответни групи (напр. селски домакинства, пенсионери)	0	↑	1	1 - споменати са очакваните общи въздействия върху разпределението, но описанието е оскъдно и не отчита диференциацията по съответните социални групи
	6.3 Общо разбиране на термините и измерване на напредъка към целите	1	=	1	1 - измерването на напредъка по отношение на целите е частично решено
	7 Енергийна бедност				
	7.1 Включване на индикативни цели, насочени към намаляване на енергийната бедност	1	=	1	1 - цели има, но те не са достатъчно подробни и/или не използват подходящи показатели
	7.2 Оценка на нивото на енергийна бедност и качеството на използваните показатели	2	=	2	2 - енергийната бедност е описана задълбочено и оценката се основава на качествени показатели, но липсват някои важни подробности
	7.3 Пряка подкрепа за намаляване на енергийната бедност	2	=	2	2 - съществуващите и планираните политики или мерки в тази област са описани и се очаква да доведат до значима промяна, но не разглеждат проблема цялостно
	7.4 Мерки за подкрепа на инвестиции, които водят до структурно намаляване на сметките за енергия чрез инвестиции в енергийна ефективност и източници на енергия с нулеви емисии	2	=	2	2 - обсъдени са много политики или мерки в тази област, но липсват някои важни подробности
	7.5 Преодоляване на неефективността на енергийния пазар, която се отразява негативно на уязвимите потребители	2	=	2	2 - обсъдени са много политики или мерки в тази област, но липсват някои важни подробности

Разпределителни аспекти	8 Транспортна бедност				
	8.1 Включване на индикативни цели, насочени към намаляване на бедността в областта на транспорта	0	=	0	0 - не са споменати цели, насочени към намаляване на бедността в транспорта
	8.2 Оценка на равнището на транспортна бедност и качеството на използваните показатели	0	=	0	0 - не оценява нивото на транспортна бедност
	8.3 Пряка подкрепа за намаляване на бедността в областта на транспорта	0	=	0	0 - не споменава съществуващи и планирани политики или мерки в тази област
	8.4 Мерки за структурно намаляване на транспортната бедност чрез инвестиции в устойчиви възможности за мобилност с нулеви емисии	2	=	2	2 - целите в повечето случаи са добре дефинирани и използват подходящи мерки, но липсва важна информация
	9 Нужди от финансиране и източници на финансиране				
	9.1 Описание на нуждите от финансиране за всяка предложена политика и мярка, насочена към разпределителните въздействия	2	=	2	2 - идентифицира нуждите от финансиране за повечето от предложените политики и мерки, но липсва част от важната информация
	9.2 Описание на източниците на финансиране за всяка предложена политика и мярка, насочена към въздействието върху разпределението	2	=	2	2 - посочени са публичните и частните източници на финансиране на повечето от предложените политики и мерки, но липсва част от важната информация
	10 Данъчни, застрахователни и социалноосигурителни политики				
	10.1 Използване на приходите от данъци, налози и такси, свързани с климата (или подобни инструменти, напр. приходи от СТЕ на ЕС), за подпомагане на най-уязвимите групи	1	=	1	1 - принципът е отразен в някои от предложените политики и мерки, за които би било разумно да се прилага, но в повечето случаи е пренебрегнат
	10.2 Осчетоводяване и изготвяне на рамка за използване на Социалния фонд за климата	1	=	1	1 - споменава се СКФ, но е представена само основна рамка за използването му
	10.3 Признание и последователно прилагане на принципа "замърсителят плаща" в цялата икономика	1	=	1	1 - принципът е приложен в някои от предложените политики и мерки, за които би било разумно да се приложи, но в повечето случаи е пренебрегнат
	10.4 Вградена защита на най-уязвимите групи в данъчните инструменти и програмите за междусекторна подкрепа, свързани със зеления преход	1	=	1	1 - защитата е налична в някои от предложените политики и мерки, за които би било разумно да се прилага, но в повечето случаи е пренебрегната
	11 Условия на труд и преквалификация				
	11.1 Обхват на преквалификацията, повишаването на квалификацията и преквалификацията на работниците, засегнати от прехода	1	↑	2	2 - предлага подробни планове за стимулиране на създаването на работни места в съответствие със съответните изисквания за приобщаване
11.2 Адаптирани мерки в подкрепа на наемането на работа, създаването на работни места и стимулите за преход, по-специално за жените или хората с увреждания, както и в най-засегнатите територии	0	↑	1	1 - не предлага почти никаква подкрепа за създаването на работни места, свързани с прехода	
11.3 Анализира въздействието на зеления преход върху здравето и безопасността при работа и подготвя или продължава да прилага мерки за справяне с рисковете	0	=	0	0 - не обръща внимание на въздействието на зеления преход върху здравето и безопасността на работното място	

Разпределителни аспекти	12 Ангажираност на заинтересованите страни и обществени консултации				
	12.1 Ангажиране на социалните партньори, представителите на гражданското общество и широката общественост в обсъждането на въпроси, свързани със справедливия преход, по време на обществените консултации на НПЕК	1	↑	2	2 - организирани са ефективни консултации и са обсъдени повечето от ключовите въпроси, свързани със справедливия преход, но не всички
	12.2 Създаване на постоянен орган за консултации със заинтересованите страни, който да обхваща въпроси, свързани със справедливия преход	0	=	0	0 - не предвижда постоянен орган за обществена консултация или предложената консултация е само еднократна
	12.3 Организиране на ранен и ефективен диалог с местните власти по въпроси, свързани със справедливия преход	0	↑	1	1 - предоставя някои възможности за диалог с местните власти по въпроси, свързани със справедливия преход, но тези мерки са до голяма степен недостатъчни
	12.4 Идентифициране на възможностите за трансграничен диалог по въпроси, свързани със справедливия преход	1	=	1	1 - осигурява някои възможности за трансграничен диалог по въпроси, свързани със справедливия преход, но тези мерки са до голяма степен недостатъчни

www.ireform.eu